

w dziejach tego ośrodka. Długi czas wolnizny mógł być podyktowany również chęcią pozyskania dla nowego miasta odpowiedniej liczby osadników, których na terenach pogranicznych (granica na Wieprzu) nie było w nadmiarze.

Po zakończeniu okresu wolnizny (kończył się w 1337 r.) mieli mieszkańcy płacić czynsz po l wiadrunku, czyli 1/4 grzywny z łąnu (12 groszy). Wysokość tego czynszu utrzymywała się jeszcze w XVI i XVII w.

Ważnym sformułowaniem aktu z 1317 r. było wieczyste zwolnienie mieszczan lubelskich od opłaty ceł na terenie

państwa Łokietka. Wiązało się to zapewne z chęcią rozwoju w Lublinie handlu ponadlokalnego. Klauzula ta miała niewątpliwie związek z polityką księcia Władysława wobec miast w jego państwie. Niechętna jego rządów postawa elit mieszczańskich, pochodzenia głównie niemieckiego, z głównych miast państwa, sprawiła, że po stłumieniu buntu wójta Alberta w Krakowie popierał on rozwój średnich i małych miast małopolskich, w których przeważało mieszczaństwo rodzime. Na polityce tej skorzystał Stary i Nowy Sącz oraz Zmiędzygród, a także Lublin.

Ryszard Szczygieł, *Lokacja miasta na prawie niemieckim i jego rozwój do końca XVI wieku*, w: Ryszard Szczygieł, Henryk Gmiterek, Piotr Dymmel, *Lublin. Dzieje miasta*, T. 1 *Od VI do końca XVIII wieku*, Lublin

Prof. dr hab. Ryszard Szczygieł (ur. 1944). Studia historyczne w UMCS (1961-1966), doktorat w 1975 r. (*Konflikty społeczne w Lublinie w pierwszej połowie XVI wieku*, promotor prof. Kazimierz Myśliński), habilitacja w 1990 r. (*Lokacje miast w Polsce XVI wieku*), tytuł profesora w 1999 r., prof. zwyczajny od 2003 r. Prodziekan Wydziału Humanistycznego UMCS (1990-1993), dziekan (1993-1999), prorektor UMCS (2008-2012). Członek Komitetu Nauk Historycznych PAN (1995-2006) i jego Komisji Historii Miast (od 1991 r.), Geografii Historycznej (od 1993 r.).

Zajmuje się historią osadnictwa i dziejami miast w średniowieczu i w okresie wczesnonowożytnym (do XVIII w.) Autor ponad 300 prac naukowych, w tym 14 książek autorskich i współautorskich, redaktor naukowy 9 monografii miast Lubelszczyzny: Bychawy, Chełma, Hrubieszowa, Końskowoli, Ostrowa Lubelskiego, Tarnogrodu, Tomaszowa, Urzędowa i Włodawy. Obecnie zajmuje się początkami miejskich dziejów Lublina.

Spotkanie historyczne z okazji 700-lecia Lublina **Profesor dr hab. Ryszard Szczygieł** *Proces lokacyjny miasta na przykładzie Lublina*

Przywilej lokacyjny Lublina z 1317 roku

W poniedziałek **15 sierpnia 1317 r.** *apud Cracoviam* (pod Krakowem), jak zapisano w formule datacyjnej, książę Władysław Łokietek wystawił akt nadania wójtostwa lubelskiego Maciejowi, wójtowi w mieście Opatowcu. Akt ten dochował się do naszych czasów w oryginale. Był kilkakrotnie wydawany

Wspomniany kontrakt wójtowski był przywilejem lokacyjnym miasta Lublina, typowym dla wielu lokacji miejskich w Małopolsce w XIV w. Był to też pierwszy akt prawny związany z procesem lokacyjnym miasta na prawie niemieckim. Stanowił całościowy program inwestycji, jaką była przebudowa ośrodka miejskiego nad Bystrycą, aby mógł właściwie pełnić swoje funkcje.

Dyspozycja tego aktu dzieli się na dwie części. Pierwszą stanowi opisanie majątku wójta dziedzicznego i jego dochodów z miasta, które otrzymało na zagospodarowanie 100 łanów frankońskich (około 2500 ha). Areal ziemi przyznanej wójtowi, „wolny [każdy] szósty łan spośród łanów miejskich”, jeżeli przyjmujemy hipotezę Józefa Szymańskiego, iż w dokumencie jest mowa nie o 1/6 łanów, ale o szóstym denarze czynszu z każdego łanu, nie został więc określony do czasu wystawienia dokumentu. Jest to zarazem przesłanka do stwierdzenia, iż obszar miasta nie został jeszcze wymierzony i oznaczony.

Otrzymał ponadto wójt 1/3 wpływów z kar sądowych oraz dochody z jatek, kramów i karczem miejskich, z ław piekarskich i szewskich, z każdego szóstego sklepu sukienniczego i rzeźni miejskiej, co było typowym wówczas nadaniem uposażenia wójtostwa. Dodano mu łąźnię miejską oraz prawo wybudowania młynów nad rzekami w granicach miasta, a także prawo wyłącznego połowu ryb w stawach okolicznych, a były wówczas w Lublinie dwa, jeden na Bystrzycy, na wschód i południe od

wzgórza, zwany Wielkim, drugi na rzece Czechówce, gdzie dzisiaj biegnie aleja Solidarności. Ze sformułowań dokumentu wynika, że wszystkie te urządzenia związane z funkcjonowaniem gospodarki i życia miejskiego miały być dopiero wybudowane.

Część drugą dyspozycji stanowiło omówienie praw i przywilejów mieszczan lubelskich. Zostali oni obdarzeni miejskim prawem magdeburskim, które gwarantowało im wolność osobistą oraz zajmowanie się zawodami miejskimi, czyli handlem i rzemiosłem oraz usługami. Dalej stwierdzono, iż wójt ma sędzić mieszkańców „bez przeszkody ze strony sądu i jurysdykcji wojewodów, kasztelanów i jakichkolwiek sędziów”. Oznaczało to utworzenie odrębnego okręgu sądowego, na którego terenie jurysdykcja należała do wójta dziedzicznego. Polecono mu sędzić sprawy „wielkie i małe” według przepisów prawa magdeburskiego. Mieszczanie mieli jednak możliwość apelacji od wyroków wójta do sądu książęcego. (...)

Otrzymali również mieszczanie lubelscy długi, bo 20-letni, okres wolności od powinności i podatków. Z tego także wnioskowano, iż perspektywy rozwoju ośrodka nie rysowały się zbyt optymistycznie. Trzeba jednak zauważyć, że wolność ponad 15-letnią obdarzano w XIV i XV w. ośrodki budowane od nowa, względnie gruntownie przebudowywane. Tak długi jej okres w Lublinie świadczy o dużym zakresie przeprowadzonych wówczas prac, a zarazem o znaczeniu lokacji Łokietkowej

Spotkanie historyczne z okazji 700-lecia Lublina Profesor dr hab. Ryszard Szczygieł *Proces lokacyjny miasta na przykładzie Lublina*

Spotkanie odbędzie się
we wtorek 21 czerwca 2016 r. o godz. 18.00
w sali widowiskowej Domu Kultury LSM
w Lublinie, ul. K. Wallenroda 4a, tel. 81 743 48 29
www.domkulturyism.pl
Wstęp wolny